

Membránové transportéry

2019

Transportéry

- membránové proteiny schopné usnadnit průchod molekul dovnitř nebo ven z buňky
- primární úlohou je transportovat živiny (cukry, aminokyseliny, nukleotidy, vitaminy) dovnitř a vylučovat endogenní a exogenní toxiny z buňky ven
- léčiva mající podobnou strukturu s přirozenými substráty mohou být přenášena také – problémy s biologickou dostupností, účinností a toxicitou (substrátová kompetice)

Transportéry

Pasivní transportéry (facilitující transportéry):
přenášejí molekuly po směru jejich
elektrochemického gradientu

Aktivní transportéry pracují proti směru
elektrochemického gradientu

- Primární transportéry – přenášejí molekuly za
pomoci energie z ATP

- Sekundární transportéry – využívají energie
elektrochemického gradientu jiných částic (iontů....)

-kotransportéry (stejným směrem)

-výměnné transportéry (v opačném směru)

Transportéry

Většina transportérů je exprimována v bariérových buňkách:

- játra
- ledviny
- střeva
- placenta
- mozek

Liší se zastoupení i typy transportérů na vnitřním a vnějším rozhraní buněčné bariéry

Klasifikace transportérů

buněčná úroveň:

influxní tr.

efluxní tr.

farmakologická úroveň:

absorptivní tr. (absorpce do krevního oběhu)

sekretorní tr. (sekrece z krevního oběhu do moče, žluče nebo střevního lumen)

podle konvence, transportéry usnadňující absorpci do mozku a plodu řadíme do *absorptivních*

Klasifikace podle substrátů:

Organic cation transporter (OCT)

Transportér organických kationtů

Organic cation/carnitine transporter (OCTN)

Karnitinový transportér organických kationtů

Organic anion transporter (OAT)

Transportér organických aniontů

Organic anion transporter polypeptides (OATP)

Transportér polypeptidových aniontů

Peptide transporter (PEPT)

Peptidový transportér

Monocarboxylate transporter (MCT, SMCT)

Transportér monokarboxylátů

Klasifikace podle substrátů:

Nucleoside transporter (CNT, ENT)

Nukleosidový transportér

Bile acid transporter (NTCP, ASBT, BSEP, OST)

Transportéry žlučových kyselin

Multidrug resistance protein (MDR)

Protein lékové rezistence

Multidrug resistance associated protein (MRP)

Protein lékové rezistence

Breast cancer resistance protein (BCRP)

Protein rezistence karcinomu prsu

Klasifikace podle mechanismu:

podle účasti ATP na procesu

ABC (ATP-binding cassette) – např. MDR, MRP, BCRP

SLC (Solute carrier) – většina transportérů

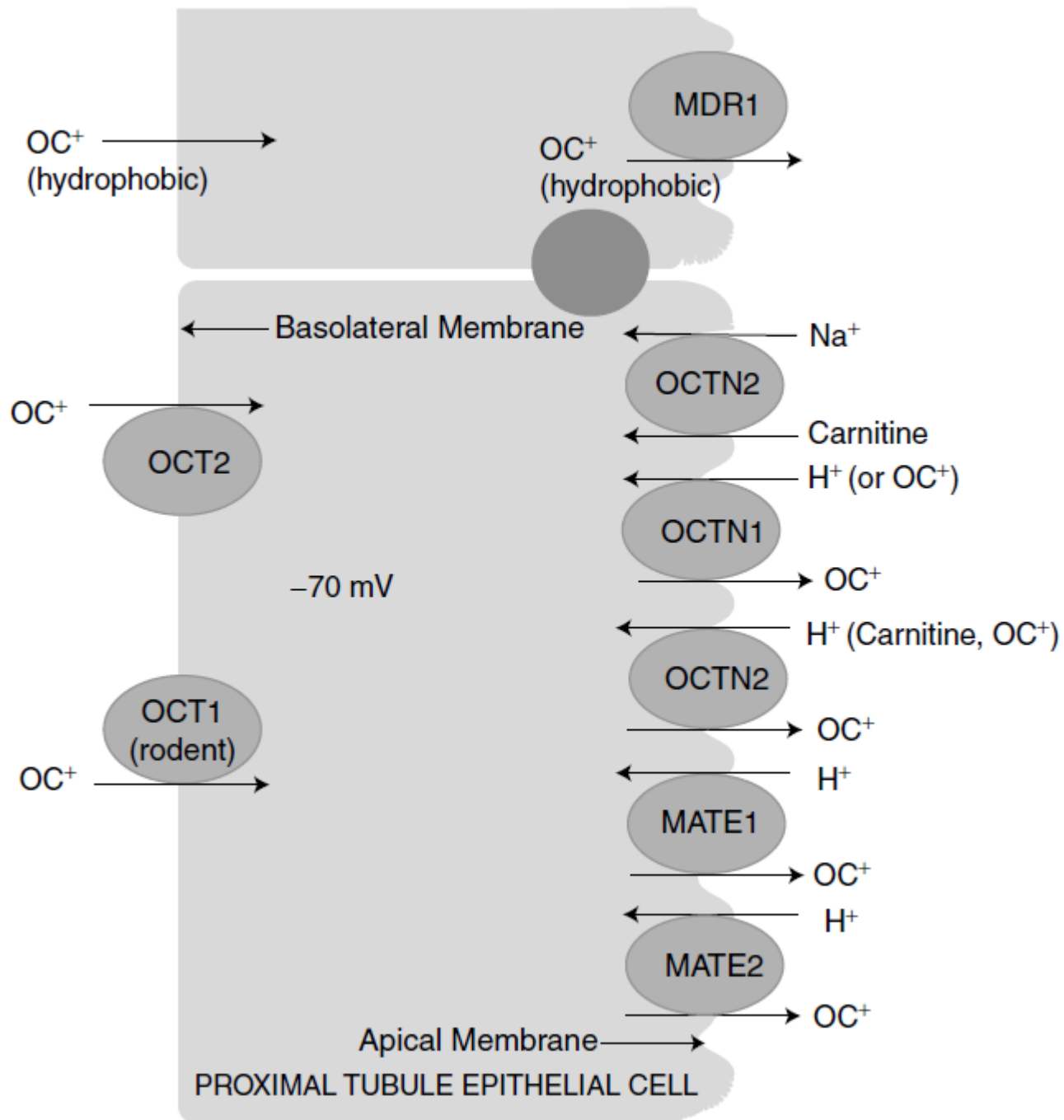
Organic cation transporters (OCT)

isoformy OCT 1, OCT 2, OCT 3

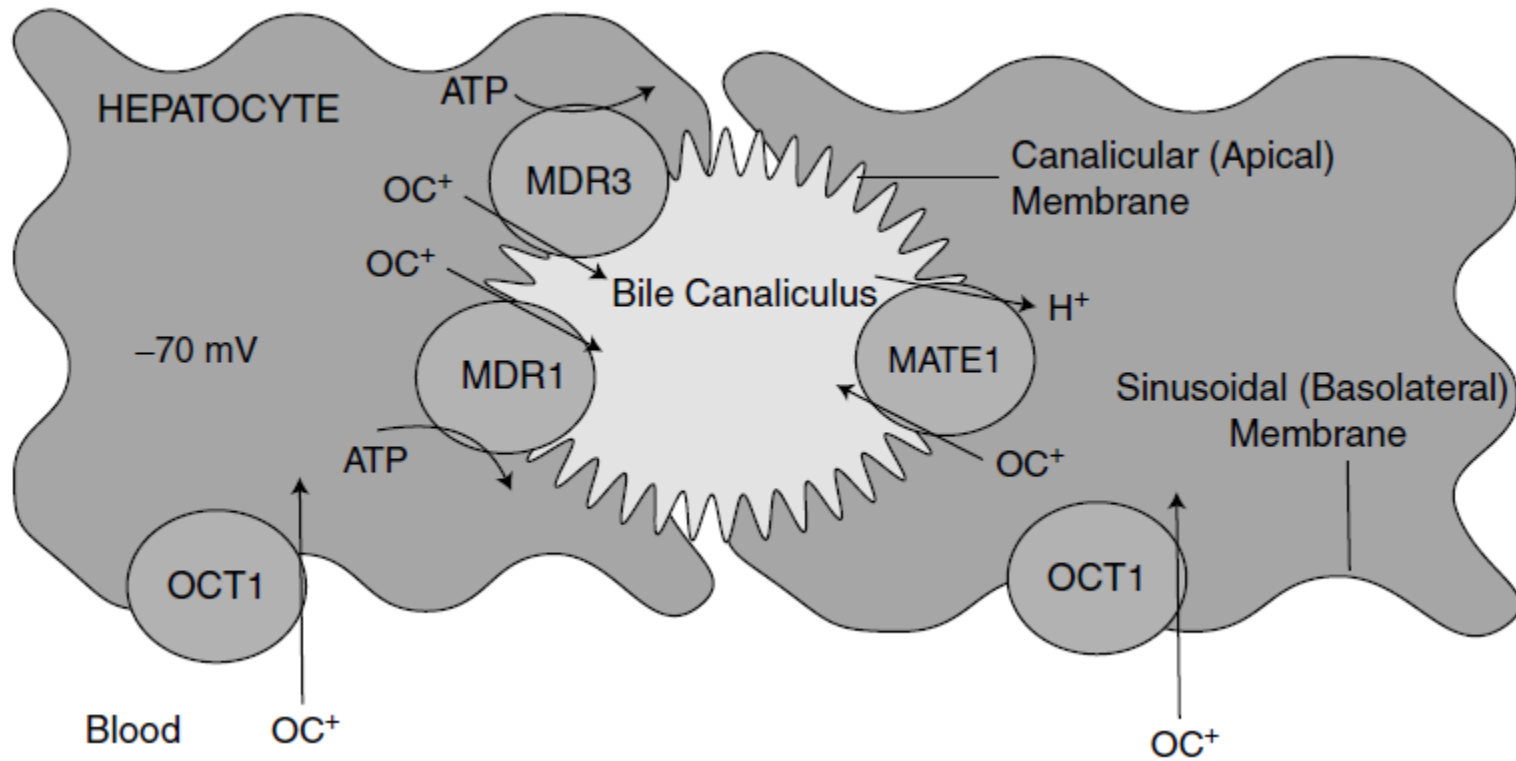
podobná transmembránová topologie

sdílená skupina substrátů

společný mechanismus transportu

Organic cation transporter (OCT)

Organic cation transporter (OCT)

charakteristika společných substrátů:

celkově nízká molekulová hmotnost

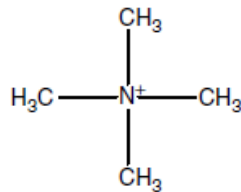
relativně hydrofilní

obsahují organický kation

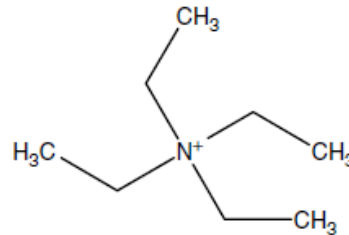
(pozitivní náboj však není nezbytný – substrátem

jsou i negativní prostaglandiny nebo neutrální beta estradiol)

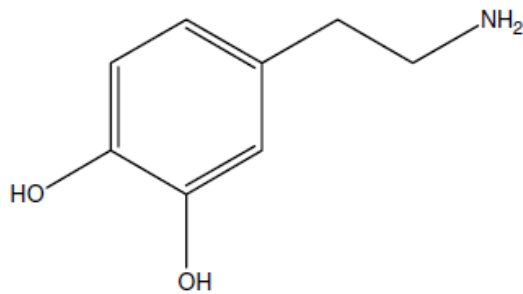
Organic cation transporter (OCT)

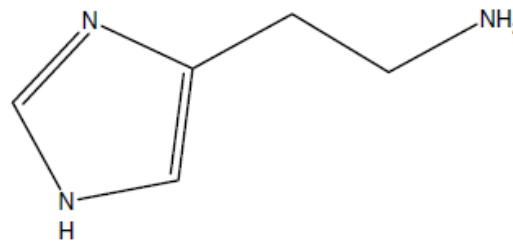
Tetramethylammonium (TMA)

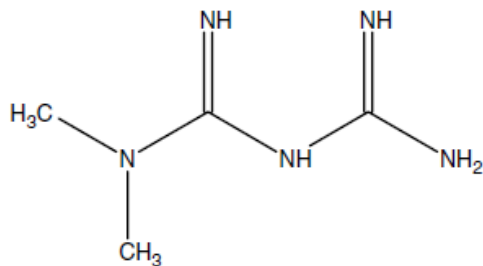
Tetraethylammonium (TEA)

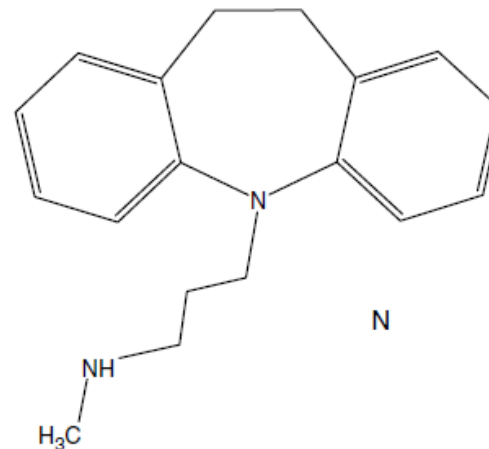
Dopamine

Histamine

Metformin

Desipramine

Organic cation transporter (OCT)

TABLE 2.2. Tissue Distribution of Human OCT Isoforms

	OCT1	OCT2	OCT3
Liver	+++	-	+
Kidney	-	+++	+
Lung	+	-	+
Trachea	-	-	-
Heart	+	-	++
Skeletal Muscle	++	-	++
Placenta	+	-	++
Pancreas	-	-	-
Brain	-	-	+
Spinal cord	-	-	+
Adrenal gland	+	-	-
Testis	-	-	-
Ovary	+	-	+
Fetal liver	+	-	-
Fetal lung	+	-	-
Fetal brain	+	-	-

Organic cation transporter (OCT)

Compound	OCT1		OCT2		OCT3	
	Inhibitor	Substrate	Inhibitor	Substrate	Inhibitor	Substrate
Acebutolol	+	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.
Acyclovir	+	+	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.
Agmatine	+	+	+	+	+	+
Amantadine	+	N.D.	+	+	N.D.	N.D.
Aquinavir	+	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.
Choline	+	N.D.	+	+	N.D.	-
Cimetidine	+	N.D.	+	+	+	+
Clonidine	+	-	N.D.	N.D.	+	-
Cocaine	N.D.	N.D.	+	N.D.	N.D.	N.D.
Corticosterone	+	N.D.	+	N.D.	+	N.D.
Creatinine	+	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	-
Cyanine-863	N.D.	N.D.	+	N.D.	N.D.	N.D.
Debrisoquine	N.D.	N.D.	+	+	N.D.	N.D.
Decynium-22	+	N.D.	+	N.D.	+	N.D.
Desipramine	+	N.D.	+	N.D.	+	N.D.
Disopyramide	+	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.
Disprocynium-24	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	+	N.D.
Dopamine	+	N.D.	+	+	+	+
Epinephrine	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	+	+
β -Estradiol	+	N.D.	+	N.D.	+	N.D.
Famotidine	+	+	+	-	+	-
Ganciclovir	+	+	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.
Guanidine	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	+	-
Histamine	+	-	+	+	+	+
Indinavir	+	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.
Memantine	N.D.	N.D.	+	+	N.D.	N.D.
Mepiperphenidol	N.D.	N.D.	+	N.D.	N.D.	N.D.

Organic cation transporter (OCT)

Compound	OCT1		OCT2		OCT3	
	Inhibitor	Substrate	Inhibitor	Substrate	Inhibitor	Substrate
Metformin	+	+	+	+	N.D.	N.D.
O-Methylisoprenaline	+	N.D.	+	N.D.	+	N.D.
Midazolam	+	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.
MPP ⁺	+	+	+	+	+	+
Nelfinavir	+	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.
NMN	+	+	+	+	+	N.D.
Norepinephrine	N.D.	N.D.	+	+	+	+
Phenformin	+	N.D.	+	N.D.	N.D.	N.D.
Phenoxybenzamine	+	N.D.	+	N.D.	+	N.D.
Prazosin	+	N.D.	+	N.D.	+	N.D.
Procainamide	+	N.D.	+	N.D.	+	N.D.
Progesterone	+	N.D.	+	N.D.	+	N.D.
Quinidine	+	N.D.	+	N.D.	N.D.	N.D.
Quinine	+	N.D.	+	+	N.D.	N.D.
Ranitidine	+	+	+	+	+	-
Ritonavir	+	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.
Saquinavir	+	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.
Serotonin	N.D.	N.D.	+	+	+	+
Tetrabutylammonium	+	+	+	N.D.	N.D.	N.D.
Tetraethylammonium	+	+	+	+	+	+
Tetraheptylammonium	+	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.
Tetramethylammonium	+	+	+	N.D.	N.D.	N.D.
Tetrapropylammonium	+	+	+	N.D.	N.D.	N.D.
Tyramine	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	+	+
Vecuronium	+	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.	N.D.
Verapamil	+	N.D.	+	N.D.	N.D.	N.D.

Organic cation/carnitine transporters (OCTN)

Karnitin

zwitterion (amfion)

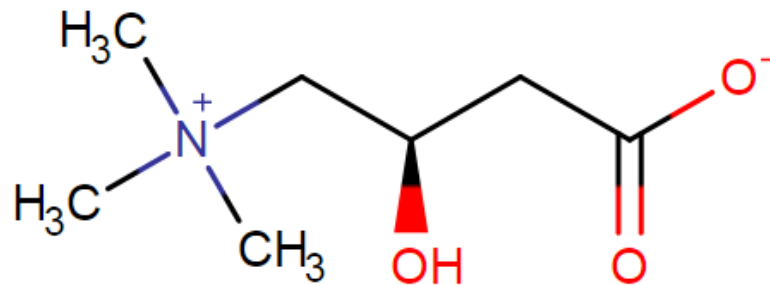
esenciální kofaktor v metabolismu lipidů

důležitá úloha v beta-oxidaci mastných kyselin

absorbován z potravy pomocí OCTN

reabsorbován v distálním tubulu z primární moči

pomocí OCTN

L-Carnitine

Organic cation/carnitine transporters (OCTN)

OCTN 1

H⁺ antiporter

OCTN 2

Na⁺ kotransportér nebo uniporter kationtu

další substráty:

chinidin, verapamil, malé molekuly obsahující

kvarterní dusík

substráty jsou kompetitivními inhibitory a způsobují
nedostatek karnitinu v organismu

Organic anion transporters (OAT)

- sekretorní systém organických kyselin – exkrece kyselých metabolitů do moče
- využívá elektrochemický gradient substrátu nebo jiného rozpustného kationtu
- mechanismus:

výměna organický aniont – dikarboxylát

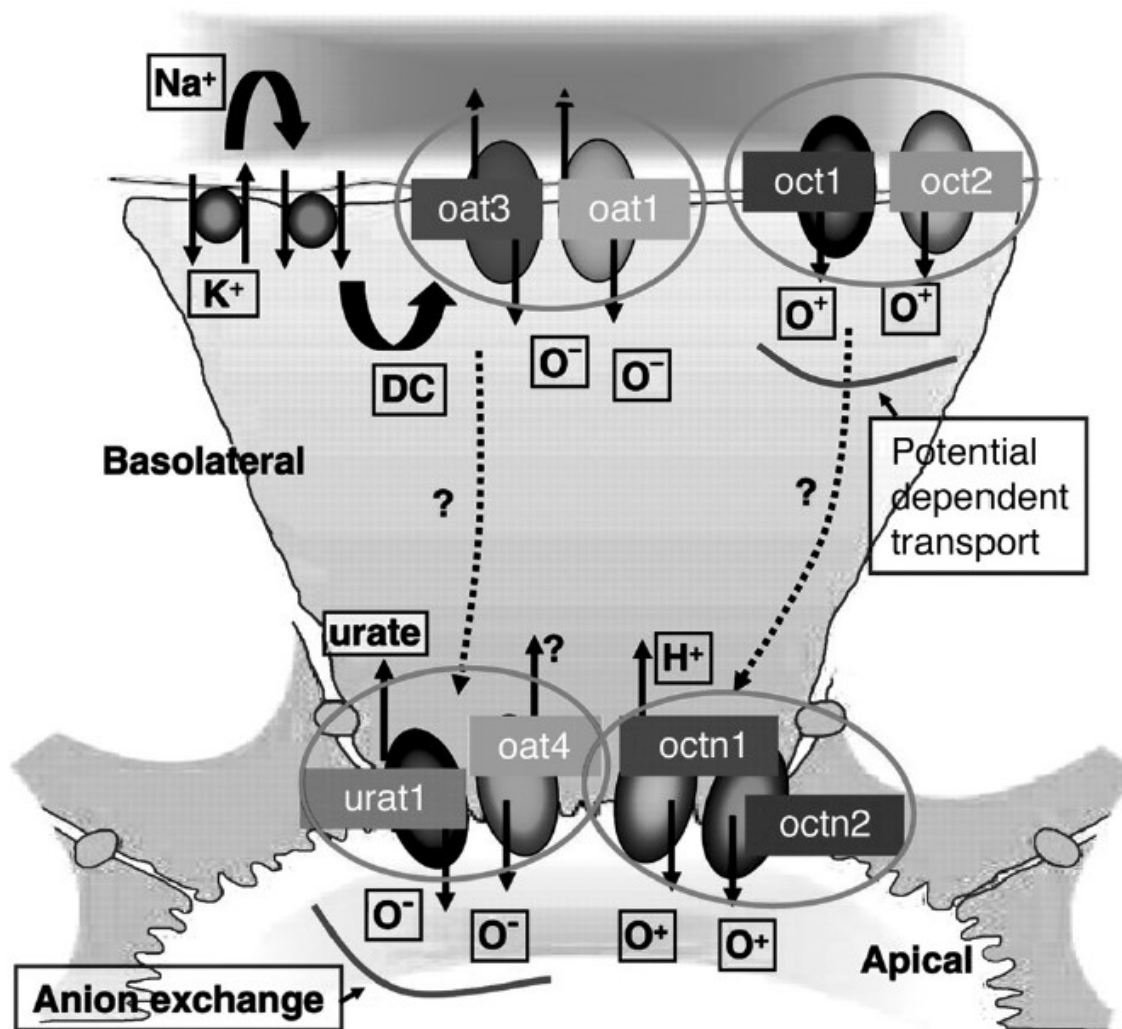
výměna organický aniont - urát

Organic anion transporters (OAT)

- OAT jsou nejvíce exprimovány v ledvinách
- multispecifické transportéry přenáší široké spektrum substrátů
- specifita je založena na obecných fyzikálně-chemických vlastnostech:
  - negativní náboj
  - hydrofobicita
  - schopnost vytvářet vodíkové vazby

Organic anion transporters (OAT)

Mechanismus je spojený s výměnou iontů:

Organic anion transporters (OAT)

TABLE 4.2. Examples of Nephrotoxic and Neurotoxic Agents Demonstrated to Interact with OATs

Nonsteroidal	Uremic toxins	Antivirals
anti-inflammatory	Hippuric acid	Acyclovir
drugs	Indoleacetic acid	Adefovir
Acetaminophen	Indoxyl sulfate	Azidothymidine
Diclofenac	Chemotherapeutics	Cidofovir
Ibuprofen	Methotrexate	Ganciclovir
Indomethacin	Heavy Metals	Mycotoxins
Ketoprofen	Cadmium	Ochratoxin A
Naproxen	Mercury	Neurotransmitter metabolites
Phenacetin	Chlorinated phenoxyacetates	3,4-Dihydroxymandelic acid
Piroxicam	2,4-Dichlorophenoxyacetic	3,4-Dihydroxyphenylacetic
Salicylate	acid	acid (DOPAC)
Antibiotics	Chlorinated haloalkenes	Miscellaneous
Cephalosporins	1,2-Dichlorovinyl-L-cysteines	Homovanillic acid (HVA)
Penems		Hydroxyindoleacetic
Penicillins		acid (5-HIAA)

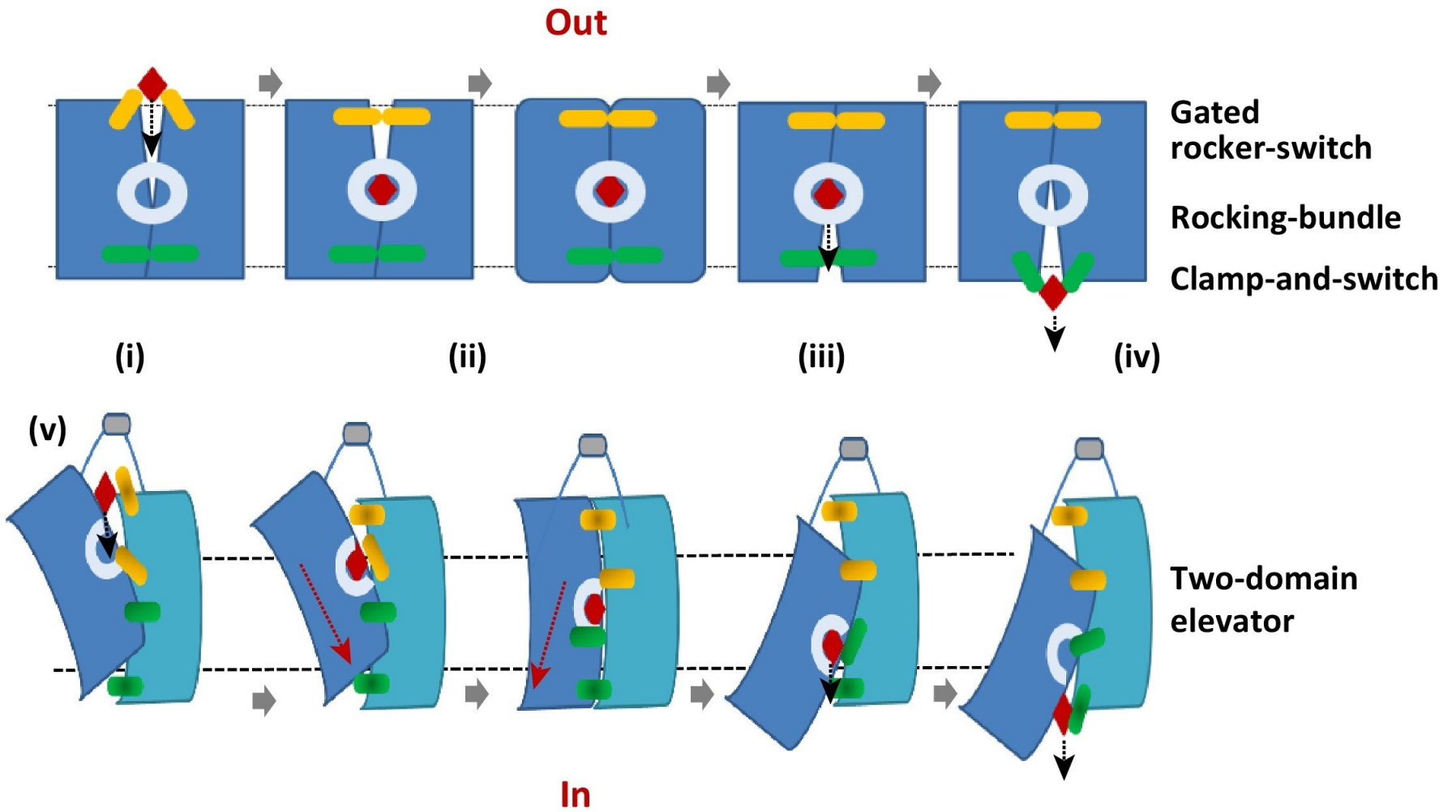
Organic anion transporting polypeptides (OATP)

Mechanismus je rozdílný

všechny mají mechanismus typu rocker-switch,
vyměňují však rozdílné kosubstráty

Substráty mají relativně velkou Mr (nejmenší
benzylpenicilin 334, největší cholecystokinin
oktapeptid 1143)

Obecně jsou substráty steroidy nebo cyklické peptidy
(látky s více amidickými vazbami), častý je negativní
náboj

Organic anion transporting polypeptides (OATP)

Endogenními substráty jsou:

- thyroideální hormony
- žlučové kyseliny
- steroidní hormony
- bilirubin
- prostaglandiny

Substráty jsou celé skupiny léčiv:

- Statiny
- Sartany
- ACE inhibitory (Prily)
- Kardioglykosidy

Organic anion transporting polypeptides (OATP)

Transporter	Substrates	Nonsubstrates	Inhibitors
OATP1A2	Fexofenadine ¹²⁴ , BSP ^{15,27,125} , T ₃ ²⁷ , T ₄ ²⁷ , E ₂ G ²⁷ , E ₁ S ^{27,125} , GCA ¹⁵ , TCA ^{15,27} , DHEAS ²⁷ , deltophin ²⁷ , DPDPE ²⁷ , BQ-123 ²⁷ , oubain ^{27,125} , PGE ₂ ²⁷ , <i>N</i> -methylquinine ²⁷ , rosuvastatin ³⁹ , pitavastatin ¹²⁶ , MTX ¹²⁷ , microcystin-LR ¹²⁸	Digoxin ²⁷ , LTC ₄ ²⁷	Grapefruit juice ⁹⁴ , orange juice ⁹⁴ , apple juice ⁹⁴
OATP1B1	E ₁ S ²⁷ , benzylpenicillin, PGE ₂ ²⁷ , E ₂ G ²⁷ , BSP ²⁷ , T ₃ ²⁷ , T ₄ ²⁷ , E ₂ G ²⁷ , E ₁ S ²⁷ , GCA, TCA ²⁷ , DHEAS ²⁷ , DPDPE ²⁷ , BQ-123 ²⁷ , cerivastatin ^{73,129} , atorvastatin ^{73,130} , rosuvastatin ³⁹ , pitavastatin ¹²⁶ , caspofungin ¹³¹ , phalloidin ^{132,133} , troglitazone-sulfate ¹³⁴ , rifampin ⁶⁶ , bilirubin ^{96,97} , bilirubin-glucuronides ⁹⁶ , arsenic ¹³⁵ , atrasentan ⁸¹ , valsartan ¹³⁶ , olmesartan ¹³⁷ , enalapril ¹³⁸ , MTX ³⁸ , temocaprilat ⁷⁵ , DADLE ⁶⁴ , microcystin-LR ¹²⁸ , SN-38 ⁷⁴	Digoxin ²⁷ , oubain ²⁷ , <i>N</i> -methylquinine ²⁷ , deltophin ²⁷	CyA ^{66,67} , FK-506 ^{67,132} , rapamycin ¹³² , glycyrrhizic acid ¹³⁹ , glibenclamide ⁶⁷ , ketoconazole ¹⁴⁰ , gemfibrozil ¹²⁹ , gemfibrozil-glucuronide ¹²⁹ , ciprofibrate ¹⁴¹ , bezafibrate ^{67,141} , clarithromycin ⁶⁷ , erythromycin ⁶⁷ , indinavir ⁶⁶ , nelfinavir ⁶⁶ , ritonavir ⁶⁶ , saquinavir ⁶⁶ , probenacid ⁶⁷ , rifamycin SV ¹⁴² , digoxin ⁶⁷ , verapamil ⁶⁷ , warfarin ⁶⁷ , MK-571 ¹⁴¹ , biochanin A ¹⁴³ , Genistein ¹⁴³ , epigallocatechin-3-gallate ¹⁴³ , hyperforin ⁶⁶
OATP1B3	Fexofenadine ¹⁴⁴ , BSP ²⁷ , T ₃ ²⁷ , T ₄ ²⁷ , E ₂ G ²⁷ , E ₁ S ²⁷ , GCA ²⁷ , TCA ²⁷ , TUDC ¹⁴⁵ , GUDC ¹⁴⁵ , DHEAS ²⁷ , deltophin ²⁷ , DPDPE ²⁷ , BQ-123 ²⁷ , oubain ²⁷ , PGE ₂ , digoxin ²⁷ , rosuvastatin ³⁹ , valsartan ¹³⁶ , pitavastatin ¹²⁶ , fluo-3 ¹⁴⁶ , docetaxel ¹⁴⁰ , paclitaxel ¹⁴⁰ , CCK-8 ¹⁴⁷ , phalloidin ^{132,133} , rifampin ^{66,146} , MTX, bilirubin ⁹⁷ , repaglinide, telmisartan ⁶⁵ , olmesartan ¹³⁷ , enalapril ¹³⁸ , temocaprilat ⁷⁵ , microcystin-LR ¹²⁸	<i>N</i> -Methylquinine ²⁷ , PGE ₂ ²⁷ , caspofungin ¹³¹ , folate	Ketoconazole ¹⁴⁰ , glycyrrhizic acid ¹³⁹ , rifamycin SV ¹⁴²
OATP1C1	BSP ⁹ , T ₃ ⁹ , T ₄ ⁹ , E ₂ G ⁹ , E ₁ S ⁹	GCA ⁹ , TCA ⁹ , DHEAS ⁹ , deltophin ⁹ , DPDPE ⁹ , BQ-123 ⁹ , digoxin ⁹ , oubain ⁹ , LTC ₄ ⁹ , PGE ₂ ⁹ , <i>N</i> -Methylquinine ⁹ , MTX ⁹ , folate ⁹	

Organic anion transporting polypeptides (OATP)

Transporter	Substrates	Nonsubstrates	Inhibitors
OATP2A1	PGE ₂ ¹¹⁸ , PGE ₁ ¹¹⁸ , PGF _{2α} ¹¹⁸ , PGD ₂ ¹¹⁸ , TXB ₂ ¹¹⁸	Iloprost ¹¹⁸	Furosemide ¹¹⁸ , TGBz T34 ¹⁴⁸
OATP2B1	E ₁ S ¹¹⁶ , benzylpenicillin ¹¹⁶ , PGE ₂ ¹¹⁶ , BSP ²⁷ , DHEAS ²⁷ , pravastatin ²² , fluvastatin, rosuvastatin ³⁹ , glybenclamide ¹⁴⁹ , fexofenadine ¹⁷	E ₂ G ¹¹⁶ , GCA ²⁷ , TCA ²⁷ , oubain ²⁷ , digoxin ²⁷ , LTC ₄ ²⁷ , PGE ₂ ²⁷ , T ₃ ²⁷ , T ₄ ²⁷ , deltophin ²⁷ , DPDPE ²⁷ , BQ-123 ²⁷	Benzoate ²² , nicotinate ²² , phthalate ²² , PAH ¹⁵⁰ , indomethacin ¹⁵⁰ , TCA ¹⁵⁰ , cimetidine ¹⁵⁰ , salicylate ¹⁵⁰ , valproate ¹⁵⁰ , rifamycin SV ¹⁴² , grapefruit juice ¹⁴⁹ , orange juice ¹⁴⁹ , naringin ¹⁴⁹ , naringenin ¹⁴⁹ , quercetin ¹⁴⁹ , bergamottin ¹⁴⁹ , dihydroxybergamottin ¹⁴⁹ , tangeritin ¹⁴⁹ , nobelitin ¹⁴⁹ , bilberry ¹⁵¹ , echinacea ¹⁵¹ , green tea ¹⁵¹ , banaba ¹⁵¹ , grape seed ¹⁵¹ , ginkgo ¹⁵¹ , soybean ¹⁵¹ , mulberry ¹⁵¹ , black cohosh ¹⁵¹ , and Siberian ginseng ¹⁵¹
OATP3A1	PGE ₁ ¹²¹ , PGE ₂ ^{116,121} , PGF _{2α} ¹²¹ , benzylpenicillin ¹¹⁶ , E ₁ S ¹¹⁶	PGD ₂ ¹²¹ , TBX ¹²¹ , iloprost ¹²¹ , MTX ¹²¹ , TCA ¹¹⁶ , E ₂ G ¹¹⁶	PGD ₂ ¹²¹ , PAH ¹²¹
OATP4A1	T ₃ ¹⁵² , T ₄ ¹⁵² , TCA ¹⁵² , E ₂ G ¹¹⁶ , benzylpenicillin ¹¹⁶ , PGE ₂ ¹¹⁶ , E ₁ S ¹¹⁶	PAH ¹⁵² , PGE ₁ ¹⁵² , PGD ₂ ¹⁵² , PGF _{2α} ¹⁵²	BSP ¹⁵²
OATP4C1	Digoxin ¹⁴⁷ , oubain ¹⁴⁷ , T ₃ ¹⁴⁷ , T ₄ ¹⁴⁷ , MTX ¹⁴⁷ , cAMP ¹⁴⁷	TCA ¹⁴⁷ , E ₂ G ¹⁴⁷ , PGE ₂ ¹⁴⁷ , PAH ¹⁴⁷ , pravastatin ¹⁴⁷ , temocaprilat ¹⁴⁷ , ASA ¹⁴⁷ , salicylate ¹⁴⁷ , urate ¹⁴⁷ , acyclovir ¹⁴⁷ , ochratoxin ¹⁴⁷ , benzylpenicillin ¹⁴⁷ , cGMP ¹⁴⁷ , TEA ¹⁴⁷	Digitoxin ¹⁴⁷ , Digitoxigenin ¹⁴⁷
OATP5A1	?	?	?
OATP6A1	rGST1 (T ₃ , T ₄ , DHEAS, TCA) ¹⁰⁶		rGST1 (β-estradiol, testosterone) ¹⁰⁶

Organic anion transporting polypeptides (OATP)

Velký význam farmakogenomiky OATP1B1:

TABLE 5.5. *SLCO1B1* Genotype and Pharmacokinetics

Drug	<i>SLCO1B1</i> Genotype	Ethnicity	PK Effect in Comparison with Reference Genotype ^a	Ref.
Pravastatin	*15/*15	Asian	AUC↑ 187%	69
	*1a/*5	Caucasian	AUC↑ 143%	70
	*1b/*1b	Caucasian	AUC↓ 40%	70
	*17/*17	Caucasian	AUC↑ 130%	71
	*1b/*1b	Asian	AUC↓ 35%	75
	*5, *15, *17 variant haplotype	Caucasian	AUC↑ 110%	89
	*15/*15	Caucasian, African American	AUC ↑ 92 %	unpublished
Rosuvastatin	521CC	Caucasian	AUC↑ 217%	77
Pitavastatin		Asian	AUC↑ %	76
Repaglinide	521CC	Caucasian	AUC↑ 188%	78
Nateglinide	521CC	Asian	AUC↑ 108%	79
Atrasentan	Low-activity genotype	Caucasian, non-caucasian	AUC↑ 73%	81
Valsartan	*1b/*1b	Asian	AUC↓ 27%	75
Fexofenadine	521CC	Caucasian	AUC↑ 127%	80
Irinotecan	*15 carriers	Asian	AUC↑ 182%	82
Ezetimibe-glucuronide	*15 carriers	Caucasian	AUC↑ 305%	83

Organic anion transporting polypeptides (OATP)

způsobují často lékové interakce:

- zvýšení exkrece fexofenadinu
- potlačení first-pass efektu u statinů

TABLE 5.6. Drug Interactions Implicating a Role for OATPs in the Mechanism

OATP Implicated	Drug Affected	Interacting Substance	PK Impact on Affected Drug	Ref.
OATP1A2	Fexofenadine	Grapefruit juice	AUC↓ 63%	94
	Fexofenadine	Orange juice	AUC↓ 70%	94
	Talinolol	Grapefruit juice	AUC↓ 44%	156
OATP1B1	Pravastatin	Orange juice	AUC↑ 152%	157
	Pravastatin	Cyclosporine A	AUC↑	Pravachol product monograph
	Pravastatin	Gemfibrozil	AUC↑ 202%	158
	Rosuvastatin	Cyclosporine A	AUC↑ 710%	95
	Rosuvastatin	Gemfibrozil	AUC↑ 188%	159
	Cerivastatin	Cyclosporine A	AUC↑ 3 to 5-fold	160
Cerivastatin	Gemfibrozil	AUC↑ 559%	161	

Mammalian oligopeptide transporters (PEPT)

Aminokyseliny jsou nejvíce absorbovány ze střeva ve formě di- a tri-peptidů

Ty jsou štěpeny cytosolickými peptidasami na volné aminokyseliny, které jsou transportovány do krve (jinými transportéry).

4 isoformy:

PEPT1, PEPT2

PHT1, PHT2 (**p**eptide-**h**istidine transporters)

Mammalian oligopeptide transporters (PEPT)

Mechanismus:

využívá gradientu H^+ na membráně

- neutrální a anionické peptidy vyžadují H^+ kotransport
- kationické peptidy nepotřebují H^+

Mammalian oligopeptide transporters (PEPT)

Vlastnosti molekul substrátů:

PEPT1: L-aminokyseliny

kyselá nebo hydrofobní skupina na C konci
slabě zásaditá skupina v α pozici N konce
ketomethylenová / peptidická vazba

PEPT2: jako PEPT1

aminokarbonylová skupina v α nebo β pozici

PHT: zatím neobjasněno

Endogenní substráty:

di- a tri-peptidy ze všech přirozených aminokyselin

Mammalian oligopeptide transporters (PEPT)

Exogenní substráty:

β -laktamová antibiotika, ACE inhibitory,
proléčiva L-DOPA, valacyklovir, valgancyklovir,
aminokyselinová proléčiva bisfosfonátů,
peptidová analoga (např. linezolid)

Aktivita a exprese PEPT závisí na objemu
a složení stravy
řízeno hladinami insulinu / leptinu

Monocarboxylate transporters (MCT, SMCT)

MCT1-14 isoformy

MCT1-4 transportují metabolické monokarboxyláty (např. laktát, pyruvát, butyrát, acetoacetát)

ostatní MCT se podílí na transportu aminokyselin

MCT8 transportuje T3 a T4 thyroideální hormony

Mechanismus: H^+ kotransportéry

Sodium-dependent monocarboxylate transporters (SMCT)

Mechanismus: Na^+ kotransportéry

Exogenní substráty: kyselý β -laktam, statiny, valproová kyselina – transport přes hematoencefalickou bariéru

Nukleosidové transportéry (CNT, ENT)

Nukleosidy jsou hydrofilní a mají nízkou membránovou permeabilitu

Dvě třídy transportérů:

Concentrative nucleoside transporters (CNT)

Equilibrative nucleoside transporters (ENT)

Schopnost průniku většiny nukleosidových analogů do buněk závisí na těchto transportérech

Concentrative nucleoside transporters (CNT)

mechanismus: Na⁺ kotransportéry

3 isoformy:

CNT1, CNT2, CNT3

CNT1

- typicky se vyskytuje v epitelu střeva, ledvin a jater
- substrátem hlavně pyrimidinové nukleosidy, omezeně adenosin
- protirakovinné gemcitabin, cytarabin, capecitabin
- antivirotika zidovudin, lamivudin, zalcitabin
- kotransport nukleosid : Na⁺ (1 : 1)

Concentrative nucleoside transporters (CNT)

CNT2

- široce rozšířené v celém organismu
- substrátem purinové nukleosidy, omezeně uridin, ribavirin, 5-fluorouridin
- kotransport nukleosid : Na^+ (1 : 1)

CNT3

- široce rozšířené v celém organismu
- substrátem purinové and pyrimidinové nukleosidy
- většina nukleosidových analogů je také substrátem
- kotransport nukleosid : Na^+ (1 : 2)

Equilibrative nucleoside transporters (ENT)

mechanismus:

facilitovaný transport závislý na koncentraci

ENT1

široce rozšířené v celém organismu

substrátem purinové i pyrimidinové nukleosidy

gemcitabin, fludarabin, cytarabin, ribavirin

! dipyridamol je silným inhibítozem ENT1

ENT2

nejvíce ve svalech, ale i v jiných tkáních

nižší afinita ke guanosinu a cytidinu

transportuje také volné nukleotidové base

Equilibrative nucleoside transporters (ENT)

ENT3

široká specifita pro všechny nukleosidy
i jejich analoga

exprimován v lysozomální membráně

ENT4

ve skutečnosti OCT, transportuje selektivně adenosin

Transportéry žlučových kyselin

primární žlučové kyseliny: cholová

chenodeoxycholová

sekundární žlučové kyseliny: deoxycholová

lithocholová

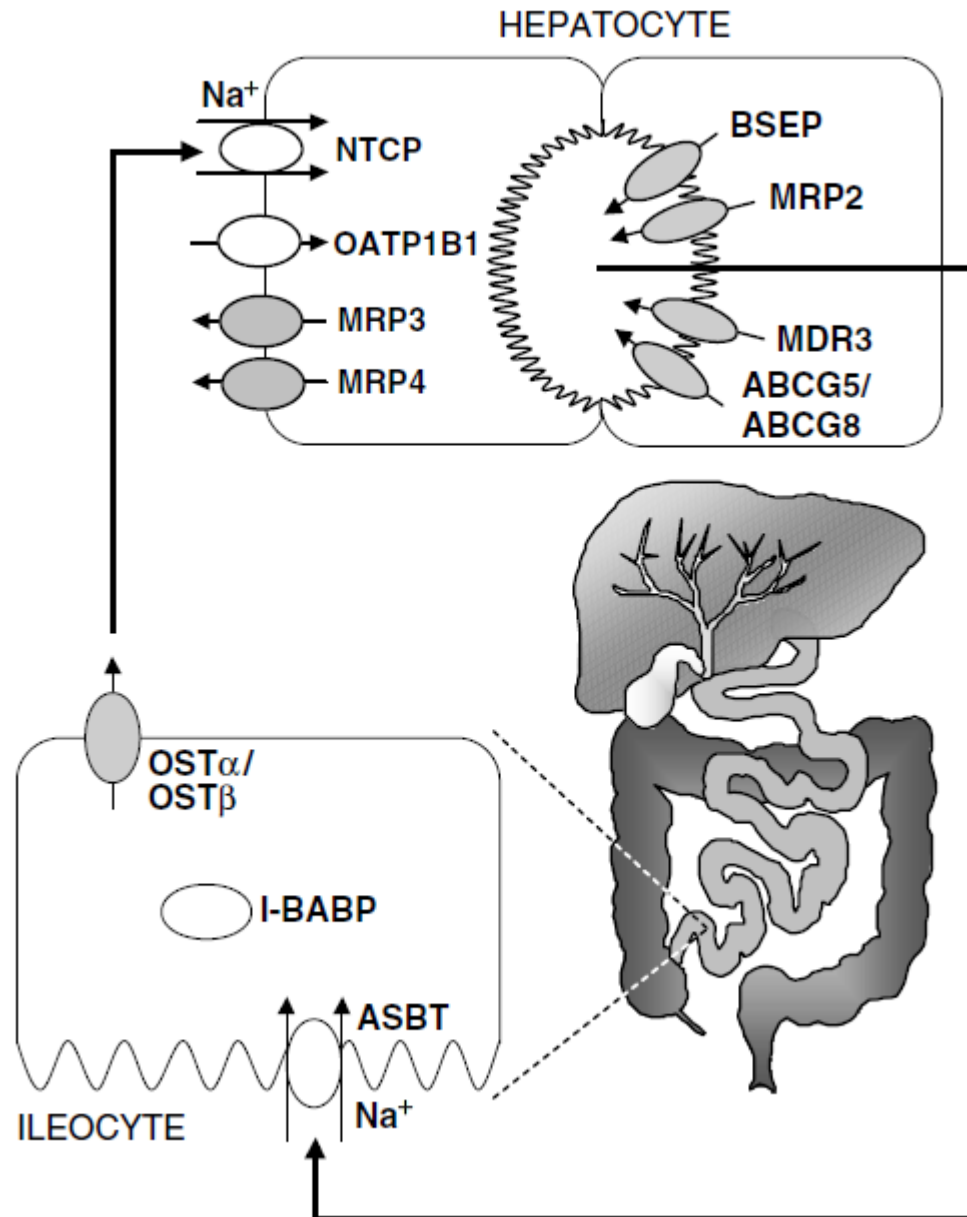
(produkovány z primárních střevní mikroflórou)

amfipatické detergenty nezbytné pro absorpci lipidů

hepatobiliární oběh – jedna molekula žlučové kyseliny je vyloučena reabsorbována přibližně 12x denně

Transportéry žlučových kyselin

Transportéry žlučových kyselin

Bile salt export pump (BSEP)

vylučuje jednomocné soli žl. kyselin do žluče

ATP binding cassette transportér

Multidrug resistance protein 2 (MDR2)

vylučuje dvoumocné soli a glukuronáty žl. kyselin,
glukuronáty a sulfáty lékových metabolitů,

chemoterapeutika a antibiotika

ATP binding cassette transportér

Multidrug resistance protein 3 (MDR3)

vylučuje fosfolipidy

Transportéry žlučových kyselin

Apical sodium-dependent bile acid transporter (ASBT)

absorbuje žlučové kyseliny z ilea do enterocytu
Na⁺ kotransportér

Organic solute transporter (OST α /OST β)

transportuje žl. kyseliny z enterocytu do krve

Sodium-taurocholate cotransporting polypeptide (NTCP)

transportuje žlučové kyseliny do hepatocytu
Na⁺ kotransportér

Organic anion transporters (OATPs)

žlučové kyseliny jsou také substrátem

Multidrug resistance protein (P-glycoprotein)

dvě hlavní humánní isoformy: MDR1, MDR2

přítomný ve všech tkáních, nejvíce v sekretorních orgánech

ATP binding cassette transportéry

systemy se mohou nasytit – omezená kapacita

MDR1

transportuje široké spektrum xenobiotik

substráty obecně nepolární, slabě amfipatické

MDR2

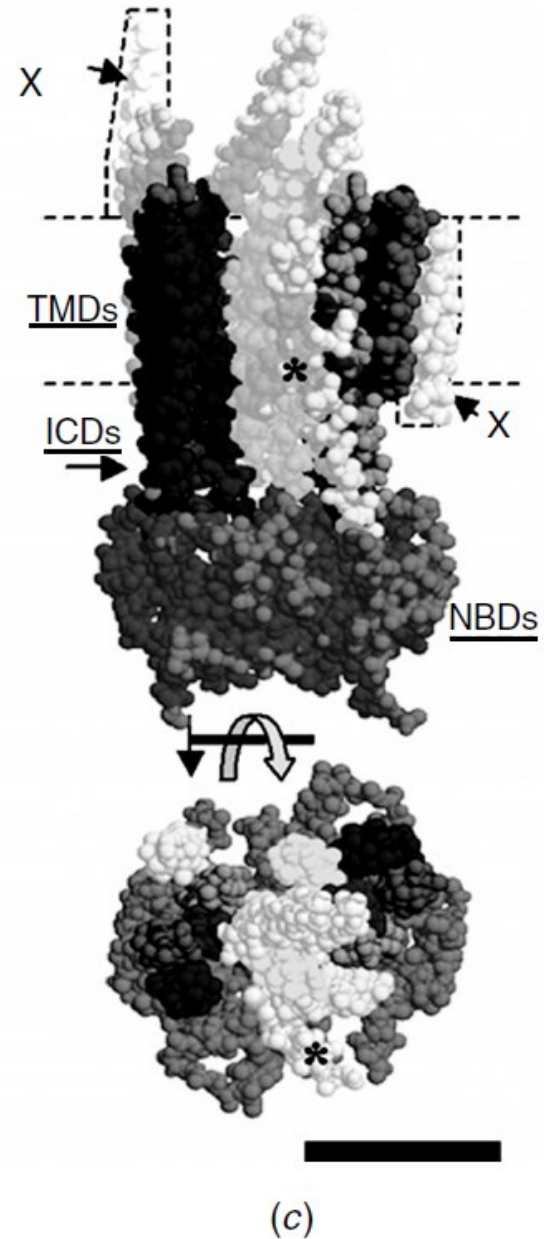
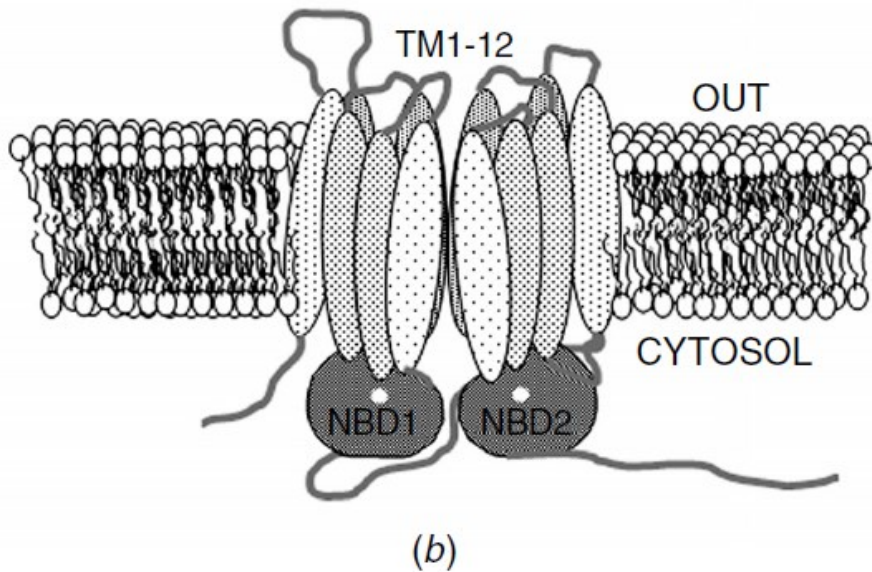
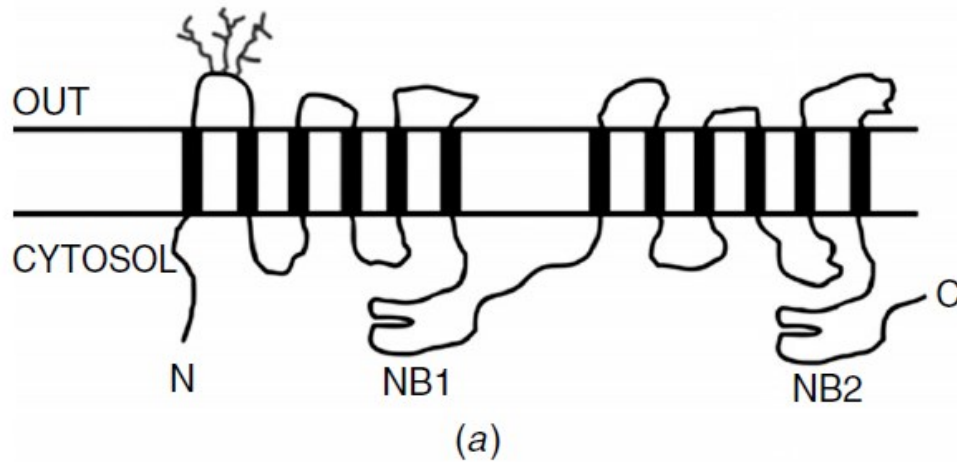
transportuje acetylcholin a ostatní fosfolipidy

do žluče

Multidrug resistance protein (P-glycoprotein)

Substrates		Modulators
<i>Vinca alkaloids</i>	<i>Detergents</i>	<i>Ca²⁺ channel blockers</i>
vinblastine	Triton X-100	verapamil
vincristine	nonylphenol ethoxylate	nifedipine
<i>Anthracyclines</i>	<i>Fluorescent dyes</i>	azidopine
doxorubicin	rhodamine 123	dexniguldipine
daunorubicin	tetramethylrosamine	<i>Calmodulin antagonists</i>
<i>Taxanes</i>	Hoechst 33342	trifluoperazine
paclitaxel	LDS-751	chloropromazine
docetaxel	calcein acetoxymethyl ester	<i>trans</i> -flupenthixol
<i>Epipodophyllotoxins</i>	<i>Linear/cyclic peptides</i>	<i>Cyclic peptides</i>
etoposide	ALLN	cyclosporin A
teniposide	NAc-LLY-amide	PSC833
<i>Steroids</i>	leupeptin	<i>Steroids</i>
aldosterone	pepstatin A	progesterone
dexamethasone	<i>Ionophores</i>	tamoxifen
<i>HIV protease inhibitors</i>	gramicidin D	cortisol
indinavir	nonactin	<i>Miscellaneous</i>
saquinavir	beauvericin	GF120918
nelfinavir	<i>Cytotoxic agents</i>	LY335979
ritonavir	colchicine	XR9576
<i>Analgesics</i>	actinomycin D	OC144-093
morphine	mitoxantrone	disulfiram
<i>Cardiac glycosides</i>	<i>Miscellaneous</i>	quinidine
digoxin	loperamide	chloroquine
<i>Antihelminthics</i>	cimetidine	reserpine
ivermectin		amiodarone
		terfenadine

Multidrug resistance protein (P-glycoprotein)

Multidrug resistance proteins (MRP)

12 isoformem

MRP1-9

cystic fibrosis transmembrane conductance regulator (CFTR)

sulfonylurea receptors (SUR1, SUR2)

- všechny ATP binding cassette proteiny
- vylučují mnoho endogenních a xenobiotických lipofilních organických aniontů
- predominaní v renálním epitelu, hepatocytech a v bariérách krev-tkáň

Multidrug resistance proteins (MRP)

MRP1

ubikvitární transportér

substráty:

glukuronáty leukotrienů, estradiolu, bilirubinu,
kyseliny cholové, methotrexátu

MRP2

hlavní hepatocytární transportér

podobné substráty jako MRP1

MRP3

hepatocytární transportér

podobné substráty jako MRP1 a MRP2

Multidrug resistance proteins (MRP)

MRP4

ubikvitární transportér

substráty stejné jako MRP1, navíc prostanoidy, urát, topotekan

MRP5

urogenitální trakt a epitel vaskulárního systému

substráty: cAMP, cGMP, fluorouracil, methotrexát

MRP6

játra, ledviny

nízká afinita, stejné substráty jako MRP1

Multidrug resistance proteins (MRP)

MRP7, MRP9

zatím nedostatek informací

MRP8

predominantně v periferních neuronech
substráty stejné jako MRP1,
navíc cAMP a cGMP

Breast cancer resistance protein (BCRP)

- ATP binding cassette protein
- nachází se v GIT, genitáliích, placentě, játrech a v hematoencefalické bariéře
- výrazně více exprimován v některých karcinomových buňkách

- substráty:

cytostatika: mitoxantron, etoposid, topotekan, irinotekan, methotrexát

inhibitory tyrosinkinázy: gefitinib, imatinib

fotodynamická léčiva: porfyriny, chloriny

steroidy, antivirotika, inhibitory HMG-CoA reductasy,

antibakteriální chinolony, makrolidy, nitrofurantoin